

Vapaa sivistystyö ja maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus

Paula Kuusipalo

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen tarkoitus on auttaa Suomeen ulkomailta muuttaneita saamaan tietoja ja taitoja, jotka helpottavat Suomeen asettumista. Koska koulutus ja sen rahoitus on kytkeyty työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen, sitä ohjaa pitkälti työelämään integroitumisen arvolähtökohdat. Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutusjärjestelmä on suunniteltu työvoiman työkyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja tasaamaan työvoiman kysyntää.

Koulutuksen päivärytmi ja kesto noudattelee työaika. Työvoimapolitiittilaki ohjaa työvoimaviranomaisia ja asettaa koulutuksen reunaehdot. Järjestelmän erityisyys on, että se tarjoaa opiskelijalle työttömyysturvan toimeentulon lähteeksi. Työvoimakoulutus poikkeaa tältä osin ns. omaehtoisesta koulutuksesta, jonka aikana opiskelijat ovat oikeutettuja opintotukeen ja -lainaan tai suorittavat opintojaan sivutoimisesti vapaa-ajallaan ja/tai työssäkäynnin ohella.

Viranomaiset voivat velvoittaa työttömän työnhakijan osallistumaan työvoimakoulutukseen. Osallistumisen vastikkeellisuus, oikeus työttömyysturvaan edellyttää järjestelmältä kykyä valvoa, kontrolloida ja määrätä väärinkäytöksistä sanktioita. Kotoutumiskoulutukseen osallistuvan opiskelijan tavoite ja motivaatio voi olla toki omaehtoinen, uuden kotimaan kielen oppiminen ja tarve parantaa työmarkkinavalmiuksia. Työvoimapolitiittisessa kontekstissa hän on kuitenkin myös velvoitettu osallistumaan ja oppii samalla työvoimapolitiittisen koulutuksen toimintakulttuuriin ja ”miten työttömänä ollaan”.

Uuden kotoutumislain myötä oikeus kotoutumispalveluihin laajenee koskemaan kaikkia Suomeen muuttavia. On yhä perustellumpaa tarjota kielikoulutusta ja yhteiskuntaan orientoivia opintoja erillään työvoimapolitiittisesta kontekstista.

Kotoutumislain tarkoitus on tukea ja edistää maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lain tarkoituksena on mainita myös tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja myönteisen vuorovaikutuksen edistäminen eri väestöryhmien kesken.

Vapaan sivistystyön opintojen merkitystä ja vaikutuksia aikuisten elämässä selvittäneen tutkimuksen mukaan 81 % opiskelijoista katsoo sivistystyöhön osallistumisen vaikutukseksi aktiivisen kansalaisuuden. Suhteutettuna kaikkiin noin 1 miljoonaan vuosittain vapaan sivistystyön opintoihin osallistuvaan vaikutus koskee 864 215 henkilöä vuosittain. Kuinka moni heistä on maahanmuuttaja? Vapaan sivistystyön opintoihin osallistumisella on monia vaikutuksia, joita liitetään sosiaalisen pääoman ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kehittämiseen. Näitä vaikutuksia ovat aktiiviseen kansalaisuuteen liittyvät taidot ja asenteet, yhteisöön

liittyminen ja yhteisöllisyys sekä verkostojen syntyminen – kaikki myös kotoutumiskoulutuksen tavoitteita.

Vapaan sivistystyön olisi otettava aktiivisempi rooli maahanmuuttajien koulutuksessa. Vapaan sivistystyön toimintaa, ja aikuiskoulutusta laajemminkin on arvosteltu siitä, että koulutusta järjestetään niille, joilla on jo ennestään hyvä koulutustaso – koulutus kasaantuu väestönosalle, joka itse aktiivisesti hakeutuu opiskelemaan. Suoriteperustainen rahoitusjärjestelmä myös kannustaa oppilaitoksia tähän suuntaan, vaikeammin tavoitettavien opiskelijoiden rekrytointi on työläämpää eikä rahoitusjärjestelmä tue lisätyön tekemistä. Kuitenkin väestö muuttuu ja tasa-arvoisen koulutustarjonnan toteutuminen kaikkien tarpeisiin edellyttää myös vapaan sivistystyön oppilaitosten orientoitumista uusiin haasteisiin. Tavoitteena tulisi olla tasapainoinen tarjonta, joka palvelee eri väestöryhmien tarpeita – ei vain olemassa olevaan tarjontaan tyytyväisiä, jotka ovat aktiivisimpia hakeutumaan koulutukseen.

Vapaan sivistystyön yhteiskunnallisesta roolista ja vaikutuksista:

Manninen, Jyri ja Luukannel, Saara 2008. Omaehtoisen aikuisopiskelun vaikutukset – Vapaan sivistystyön opintojen merkitys ja vaikutukset aikuisten elämässä. Helsinki: Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö. http://www.vsy.fi/doc/Raportti_Vaikutukset.pdf

Kirjoittaja työskentelee Pirkanmaan ELY-keskuksessa maahanmuuttoasiantuntijana. Ennen nykyistä tehtäväänsä hän on kehittänyt sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston ALPO-projektin projektipäällikkönä Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen palveluita. Kirjoittaja on myös aikuiskasvatuksen jatko-opiskelija Tampereen yliopistossa.